

Juntunen Jenni

Pienryhmätoiminnan vaikutukset erityisherkkään lapsen varhaiskasvatuksessa

Kasvatustieteen kandidaatintyö
KASVATUSTIETEIDEN TIEDEKUNTA
Varhaiskasvatus
2022

Oulun yliopisto

Kasvatustieteiden tiedekunta

Pienryhmätoiminnan vaikutukset erityisherkkään lapseen varhaiskasvatuksessa (Jenni Juntunen)

Kandidaatintutkielma, 27 sivua

Kesäkuu 2022

Tämän tutkielman aiheena on pienryhmätoiminnan vaikutukset erityisherkkään lapseen varhaiskasvatuksessa. Tämä aihe on tutkimuksen arvoinen, sillä syntyvistä lapsista noin 20–35 prosenttia on erityisherkkiä, enkä ole törmännyt tutkimukseen, jossa käsiteltäisiin nimenomaan pienryhmätoiminnan vaikutuksia erityisherkkään lapseen varhaiskasvatuksessa. Tavoitteeni tutkielmassani on selvittää, mitä vaikutuksia pienryhmätoiminnalla on erityisherkkään lapseen. Tutkielmani on toteutettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena, jonka takia aiheen tiukka rajaaminen on ollut tarpeellista. Tehdessäni tutkielmaa kirjallisuuskatsauksena, olen käyttänyt aikaisempia tutkimuksia ja aineistoja erityisherkkyydestä sekä pienryhmätoiminnasta ja muodostanut tutkielmani niiden väliseen vuoropuheluun. Tutkielmassani käytetyt aineistot ovat pääosin 2000- luvun jälkeen tuotettuja. Joitakin aikaisemmin tehtyjä teoksia tutkielmassani esiintyy, mutta ne ovat olleet relevantteja tutkielmani tulosten kannalta, eivätkä ne ole sisältäneet vanhentunutta tietoa.

Tutkielmani tuloksissa esiin nousee pienryhmätoiminnan hyödyt sekä kritiikki erityisherkkään lapsen näkökulmasta. Hyötyjä ovat muun muassa melun vähäisyys, lapsen yksilöllisen huomioimisen lisääntyminen, yksilöllinen havainnoiminen helpottuminen, erityisherkkään lapsen ylivirittyneisyys tilat vähenevät, sekä lapsen itsetunto paranee. Kritiikkinä nousi vakiintuneiden pienryhmien sisällä tulevat yhteentörmäykset, eriarvoisuus, varhaiskasvatushenkilöstön motivoituneisuus, jokainen varhaiskasvatuksen henkilöstö ei voi tutustua kaikkiin lapsiin, pienryhmätoiminta ei opeta erityisherkkää lasta olemaan isoissa ryhmissä, varhaiskasvatuksen henkilöstön haasteet päästä tauoille ja sen vaikutukset heidän työskentelyynsä.

Avainsanat: Varhaiskasvatus, Pienryhmätoiminta, Erityisherkkyyys

Sisältö

1 Johdanto	4
2 Tutkielman lähtökohdat.....	6
3 Teoreettinen viitekehys	8
3.1 Erityishervät ihmiset	8
3.2 Pienryhmätoiminta	11
3.3 Varhaiskasvatus.....	11
4 Pienryhmätoiminnan vaikutukset erityishervälle lapselle varhaiskasvatuksessa	13
4.1 Hyödyt.....	13
4.2 Kriittikki	16
5 Johtopäätökset ja pohdinta	19
5.2 Johtopäätökset	19
5.2 Pohdinta.....	21

1 Johdanto

Tutkielmassani käsittelen pienryhmätoiminnan vaikutuksia erityismerkille lapselle varhaiskasvatuksessa. Esittelen pienryhmätoiminnasta koituvia hyötyjä erityismerkille lapselle, sekä tuon esille myös siitä esitetyn kritiikin. Pluess (2018) kollegoineen ovat tehneet perusteellisen tutkimuksen liittyen erityismerkyyteen ja he kertovat, että 20–35 prosenttia syntyvistä lapsista ovat erityismerkkiä. Mielestäni tämä tutkimustulos osoittaa, että erityismerkkiä lapsia syntyy suhteellisen paljon. Tämän vuoksi myös varhaiskasvatuksen henkilöstön on hyvä olla tietoisia erilaisten pedagogisten menetelmien vaikutuksista erityismerkille lapsille. Tutkielmaani tehdessä en myöskään kohdannut tutkimusta juuri pienryhmätoiminnan vaikutuksista erityismerkään lapseen. Pienryhmätoimintaa sekä erityismerkyyttä on tutkittu, mutta eri asiayhteyksissä. Tämän vuoksi varhaiskasvatuksessa käytetyn pienryhmätoiminnan vaikutuksia erityismerkille lapselle on tärkeää tutkia.

Erytismerkyydestä on puhuttu viime vuosina paljon ja Suomessa se alkoi saada näkyvyyttä vuonna 2013, kun erityismerkille ihmisille perustettiin oma yhdistys. Samaan aikaan tunnetun psykologian tohtorin Elane N. Aronin tunnettu teos erityismerkki ihminen julkaistiin suomeksi. Satri (2019, s. 10–11) toteaa, että erityismerkyyden tultua tutummaksi, on se osittain voinut kääntyä erityismerkkiä ihmisiä vastaan, kun erityismerkyyteen on alettu suhtautua muotidiagnoosina. Louise ja Nordeng (2018, s. 10) selittävät, että syy sille, miksi erityismerkillä ihmisillä on alkanut nykyään olla enemmän haasteita ja käsitettä on tuotu aikaisempaa enemmän esille, johtuu siitä, että ihmiset ovat enenevässä määrin pois turvallisesta kotiympäristöstään. He lisäävät, että nykypäivänä erityisesti lapsilla on ympärillään enemmän ihmisiä, joita pitää tarkkailla ja huomioida. Tämä aiheuttaa sen, että arki kuormittaa erityismerkkää lasta enemmän kuin aikaisemmin (Louise ja Nordeng, 2018, s. 10). Mielestäni kuormittavuuden tilalle tulisi löytää erilaisia keinoja, joilla mahdollisesti helpottaa erityismerkkien lasten arkea.

Aiheen valinta oli itselleni helppo, koska olen ollut kiinnostunut erityismerkyydestä jo useamman vuoden ajan. Minulla itselläni on henkilökohtaisia kokemuksia erityismerkkien lasten kanssa toimimisesta ja olen saanut huomata, kuinka pienemmässä ryhmässä toimiminen on vaikuttanut erityismerkään lapseen. Kun olen voinut huomioida jokaisen lapsen

yksilöllisemmin ja tilanne on ollut rauhaista, erityisherikän lapsen on ollut silminnähtävien helpompaa toimia ryhmässä.

Tutkielmani etenee johdannon jälkeen tutkielman lähtökohtiin, jossa esittelen tutkimuskysymykseni sekä pohdin tutkielmani eettisyyttä ja sen toteutumista. Tämän jälkeen siirryn teoreettiseen viitekehykseen ja avaan siellä tutkielmani kannalta oleelliset käsitteet. Käsitteet on hyvä avata, jotta tutkielmani lukeminen olisi mielekkäämpää. Tämän jälkeen esittelen pienryhmätoiminnan vaikutuksia, sen hyötyjä ja esitettyä kritiikkiä erityisherikälle lapselle varhaiskasvatuksessa. Lopuksi kiteytän tutkielman aikana tehdyt havainnot yhteen johtopäätökset kappaleessa, jonka jälkeen pohdin tutkielman aikana esiintyneitä haasteita sekä mahdollisia pro-gradu aiheita.

2 Tutkielman lähtökohdat

Tämän tutkielman tavoitteena on luoda syvempää käsitystä pienryhmätoiminnan vaikutuksista erityisherkkään lapsen varhaiskasvatuksessa. Tutkimuskysymys, johon tässä tutkielmassa etsin vastausta on seuraava:

Mitkä ovat pienryhmätoiminnan vaikutukset erityisherkälle lapselle varhaiskasvatuksessa?

Toteutan tutkielmani kirjallisuuskatsauksena. Tehdessä laadullista tutkimusta aineiston määrä on loputon, ja tämän takia aineiston tiukka rajaaminen on aiheellista. (Eskola & Suoraranta, 1998, s. 64). Olen siis tutustunut kattavasti teoksiin lasten erityisherkkyydestä ja pienryhmätoiminnasta, jotta saan luotua tutkielmastani laajan ja luotettavan kirjallisuuskatsauksen. Tutustumalla laajasti tutkielmani aiheita käsitteleviin aineistoihin, poissuljen kuvailevan kirjallisuuskatsaukseen liittyvän kritiikin, joka Kangasniemen ja hänen kollegoidensa (2013, s. 292) mukaan on se, että tutkielma voi olla liian yksilöllisesti ja satunnaisista lähteistä koostettu.

Tavoitteena kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa on perehtyä tutkimuskysymykseen ja luoda kuvaileva vastaus, aiempia tutkimuksia tukena käyttäen (Kangasniemi, ym., 2013, s. 291). Salminen (2011, s. 4) kertoo, että tavoitteet, joita kuvaileva kirjallisuuskatsaus pitää sisällään ovat jo olemassa olevan teorian kehittäminen sekä uuden teorian muodostaminen. Hän lisää myös että, kirjallisuuskatsauksen avulla voimme rakentaa laajaa kuvaa jostakin aiheesta (Salminen, 2011, s. 4). Tässä tapauksessa se tulee olemaan pienryhmätoiminnan vaikutukset erityisherkkään lapseen.

Eettisestä näkökulmasta ajateltuna kirjallisuuskatsauksessa tulee käyttää luotettavia lähteitä, käyttää eettisiä tiedonhakumenetelmiä ja kunnioittaa jo asiaa tutkineiden henkilöiden työtä. Kuten Herajärvi (2019) mainitsee, eettistä toimintaa on viitata asianmukaisesti julkaisuihin, joita muut ovat tehneet. Siksi olenkin kiinnittänyt huomiota oikeaoppiseen lähdeviittaukseen.

Tavoitteeni on luoda luotettava tutkielma kyseisestä aiheesta ja siksi olen käynyt läpi paljon erilaisia lähteitä ja koostan työni niiden väliseen vuoropuheluun. Tutkielmassani on monta eri teosta, jotka tutkivat samaa ilmiötä. Tutkielman kannalta tämä on hyvä asia, sillä kuten Eskola ja Suoraranta (1998, s. 212) kertovat, tutkimuksen luotettavuutta lisää se, että tutkielmassa tehdyt tulkinnat saavat tukea muista samaa aihetta käsittelevistä teoksista.

Jotta tutkielma voi olla tieteellinen, tarvitsee se aina jonkinlaisen aineiston (Valli & Aarnos, 2018). Pienryhmätoiminnasta sekä erityisherkkyydestä löytyi kattavasti tietoa niin kirjallisuudesta kuin tutkimuksista ja suurin osa niistä on englannin kielellä. Kuitenkaan tutkimuksia, joissa käsiteltäisiin ainoastaan pienryhmätoiminnan vaikutuksia erityisherkkälle lapselle, en löytänyt. Sen vuoksi pyrin tutkielmassani soveltamaan sekä erityisherkkyydestä, että pienryhmätoiminnasta löytyvää tutkimuskirjallisuutta ja teen niiden pohjalta johtopäätelmiä siitä, millaisia vaikutuksia pienryhmätoiminnalla mahdollisesti on erityisherkkälle lapselle. Tutkielmassani on tärkeää hyödyntää myös ulkomaisia tutkimuksia, sillä ulkomaisten tutkimusten avulla saadaan tutkielmaan tuoreimpia näkökulmia (Määttä, 2014 s. 14–15). Tutkimuksia löytyi niin aivotutkimuksen, neuropsykologian sekä biologian näkökulmista. Koen, että tutkimusten liittäminen osaksi löytämäni kirjallisuutta luo tutkielmaani luotettavuutta.

Pyrin käyttämään työssäni mahdollisimman tuoretta tietoa ja siksi suurin osa lähteistä ovatkin 2000- luvun puolelta. Tutkielmassani on käytetty myös muutamia ennen 2000- lukua tehtyjä teoksia, mutta koen niiden olevan relevantteja aiheeseen liittyen, eikä ne sisällä vanhentunutta tietoa. Hirsjärvi kollegoineen (2010) huomauttavat teoksessaan, että lähteen ollessa vanhempaa painosta, tulee sitä tarkastella huomattavasti lähdekriittisemmin sekä lähemmin. Kiinnitän edellä mainittuihin eettisiin näkökulmiin huomiota koko tutkielman tekoprosessin ajan.

3 Teorettinen viitekehys

Tutkielmassani käsittelen sitä, mitä vaikutuksia pienryhmätoiminnalla on erityisherkillä lapsille varhaiskasvatuksessa. Käsittelen erityisherkkyyttä laajasti käyttäen monipuolisesti erilaisia lähteitä. Pääkäsitteinä tässä tutkimuksessani on erityisherkkä ihminen, pienryhmätoiminta ja varhaiskasvatus. Tutkielmassani pohdin asioita pääasiassa erityisherkkien lasten näkökulmasta, mutta kertoessani erityisherkkyydestä yleisesti esimerkiksi teoreettisessa viitekehyksessä en erottele käsitettä erikseen lapsiin ja aikuisiin. Sen sijaan käytän käsitettä erityisherkkät ihmiset.

3.1 Erityisherkkät ihmiset

Erityisherkkyyttä ei luokitella häiriöksi vaan persoonallisuuden ja temperamentin piirteeksi (Boterberg & Warreyn, 2016, s. 81; Louise & Nordeng, 2018, s. 13). Aronin (2020, s. 36) mukaan monet ihmiset huomaavat erityisherkkissä lapsissa varjo puolia, kun he esimerkiksi kiukuttelevat asioista, joita toinen lapsi ei välttämättä huomaa. Heiskanen (2016, s. 197–198) kuitenkin muistuttaa, että erityisherkillä ihmisellä on paljon erilaisia lahjoja ja niitä huomataan sitä enemmän mitä enemmän niitä huomioidaan. Hän luettelee esimerkkeinä kyvyn nauttia pienistäkin asioista, aistinautinnot, toisten ihmisten hyväksymisen sellaisena kuin he ovat, taito antaa tukea toisille, ystävällisyys, hyväntahtoisuus sekä ongelmanratkaisutaidot.

Aron (2020, s. 11) on jakanut erityisherkkyyden piirteet neljään eri osa- alueeseen. Näiden eri osa-alueiden alkukirjaimista muodostuu sana EVÄS ja sitä voidaan pitää suuntaa antavana kuvauksena siitä, mitä erityisherkkyyks pitää sisällään. Ensimmäinen osa-alue on emotionaalinen reaktiokyky ja empatia. Satri (2019, s. 24) kertoo että erityisherkillä ihmisellä on herkästi viriävät tunteen ja vahvat tunnereaktiot. Näiden lisäksi Erityisherkkä ihminen pystyy samaistumaan toisen ihmisen tunteisiin helposti (Satri, 2019, s. 24). Louise ja Nordeng (2020, s. 11) kuvailevat, että erityisherkkät aistivat jotain sellaista mitä muille ei ole edes olemassa. Heidän mukaansa on myös todettu, että erityisherkkät ihmiset ovat selvillä piilossa olevista tunneista. He niin sanotusti kuulevat lausumattomat lauseet ja ymmärtävät tunteita, joita ei edes ilmaista (Louise & Nordeng, 2020 s. 11). Herkkä ihminen aistii ympäristöstään esimerkiksi varhaiskasvatuksen työntekijöiden erimielisyydet sekä jaksamattomuuden, turvattomuuden, pelon ja epävarmuuden (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 37; Louise & Nordeng,

2020 s. 11). Heiskanen (2016, s. 21) kertoo, että erityisherkkä ihminen saattaa ahdistua ja jännittyä tilanteessa, jossa on aistittavissa epämiellyttävää ja pelokasta ilmapiiriä. Hän lisää, että erityisherkästä voi tuntua, että toisten tunteet ovat omia tunteita. Tämän takia erityisherkällä on vaikeuksia tunnistaa, kenen tunteista alun alkaen olikaan kyse (Heiskanen, 2016, s. 21). Näiden asioiden johdosta erityisherkät lapset kuin aikuisetkin ovat monesti huomattavan empaattisia (Aron, 2020, s. 15).

Erityisherkkien poikkeavaa aivotoimintaa on voitu osoittaa Avedadon ja hänen tutkimuskollegoidensa (2014) tehdyssä fmri eli toiminnallisessa magneettikuvaus tutkimuksessa. Heidän tutkimuksensa liittyy peilineuroneihin. Tiivistetysti selitettynä peilineuronit toimivat siten, että kun ihminen näkee toisen ihmisen hymyilevän, hänenkin peilineuroninsa aktivoituvat ja hän alkaa itsekin hymyillä (Louise & Nordeng, 2020, s. 12). Peilineuronien voimakas reagoiminen selittää muun muassa sen, miksi erityisherkät ihmiset vaistoavat muiden ihmisten aikeita. Erityisherkkien ihmisten peilineuronien aktivoituminen surullisille ja onnellisille kasvokuvilla olivat tutkimuksessa vahvoja. Tutkimuksessa huomattiin, että kumppaneiden kuvat onnellisena ja surullisena herättivät enemmän tunteita erityisherkässä ihmisessä verrattuna siihen, kun erityisherkkä ihminen näki samat tunteet tuntemattoman ihmisen kasvoilla. Tutkimuksessa kävi ilmi myös se, että erityisherkkien ihmisten aivoissa yksityiskohtaisia asioita käsittelevät alueet aktivoituivat voimakkaammin, kuin ihmisten, joilla ei ole erityisherkkyyttä.

Toinen osa-alue on vivahteiden vaistoaminen. Se tarkoittaa sitä, että erityisherkällä ihmisellä on kyky havainnoida asioita hienovaraisesti (Satri, 2019, s. 24). Aronin (2020, s. 16) mukaan erityisherkkä huomaa herkästi muutokset tilassa esimerkiksi, jos tilasta on poistettu jokin esine tai se on siirretty huoneessa eri paikkaan. Lisäksi hän kertoo, että erityisherkät havaitsevat ihmisissä erilaiset katseet ja sen, onko katse moittiva vai kannustava. He havainnoivat myös toisten ihmisten äänensävyjä sekä ilmeitä (Aron, 2020, s. 16). Tällainen vivahteiden vaistoaminen auttaa erityisherkkää lasta havainnoimaan mitä hänen ympärillään olevat ihmiset häneltä odottavat ja haluavat (Aron, 2015, s. 16).

Kolmas osa-alue on ärsykkeiden liiallisuus. Erityisherkkä ihminen on herkempi erilaisille ärsykkeille. Näitä herkkyyksiä ovat muun muassa tuoksuherkkyyys, ääniherkkyyys, näköaistiherkkyyys, tuntoherkkyyys sekä makuherkkyyys (Heiskanen, 2016, s. 18–19). Erityisherkan ihmisen kokiessa aistiärsykkeet voimakkaasti, on hänellä taipumus ylivilpittyä (Heiskanen, 2016, s. 17; Satri, 2019, s. 24). Ärsykkeet kuormittavat erityisherkkää ihmistä

erityisesti silloin, kun ne ovat pitkäkestoisia ja voimakkaita. Tällaisia asioita on esimerkiksi hälyisät tilat sekä voimakas musiikki (Heiskanen, 2016, s. 31). Tämän tyyppisissä tilanteissa erityisherkkä ihminen myös uupuu herkemmin. (Aron, 2020, s. 12).

Viimeinen osa-alue on syvällinen käsittely. Syvällisyys on yksi erityisherkkien ihmisten ominaisuuksista, mikä korostuu heidän ajattelussaan ja tavassaan toimia. (Heiskanen, 2016, s. 28). Erityisherkkä ihminen käsittelee omia havaintojaan, tunteitaan ja kokemuksiaan syvällisesti. Tietojen syvällinen prosessointi voi olla joko tiedostamatonta tai puolittietoista (Heiskanen, 2016, s. 28; Satri, 2019, s. 24). Aron (2020, s. 11) kertoo, että syvällinen käsittely voi osoittautua näkyväksi esimerkiksi erityisherkkän ihmisen käyttäessä hienoja sanoja, joita on kuullut vain kerran tai siitä, kun erityisherkkä ihminen kyselee syvällisiä kysymyksiä. Syvällisestä käsittelystä on tehty myös tutkimuksia. Yksi niistä on Jagiellowiczin ja hänen tutkimusryhmänsä (2011) tekemä tutkimus, jossa he ovat perehtyneet erityisherkkyyteen aivotutkimuksen avulla. Tutkimuksessaan he ovat tutkineet aikuisten ihmisten aivotoimintaa. Tutkimuksen tulokset osoittivat, että erityisherkkien ihmisten aivot olivat vilkkaammat niiltä osin, jotka ihmisellä käsittelevät syvää ja yksityiskohtaisempaa tietojenkäsittelyä. Tämä selittää siis sen, miksi erityisherkkät ihmiset käsittelevät ympäristössä tapahtuvia asioita syvemmin. Syvälliseen käsittelyyn lukeutuu myös päätösten teon vaikeus sekä hitaasti lämpiäminen uusille ihmisille (Aron, 2020 s. 11). Heiskanen (2016, s. 29) kertoo, että päätöksen teon vaikeus johtuu siitä, että erityisherkkä ihminen pohtii erilaisia vaihtoehtoja ja niistä koituvia syitä ja seurauksia. Erityisherkkä ihminen pohtii hänen mukaansa myös sitä, miten oma päätös tulee vaikuttamaan toisiin osapuoliin. Hän lisää myös, että erityisherkkän ihmisen taipumus eläytyä jokaisen osapuolen paikalle tekee se erityisherkkästä ihmisestä yleensä miellyttävän ja reilun sovittelijan. Kun erityisherkkä ihminen ymmärtää kaikkia osapuolia tasavertaisesti, hänellä on usein hankala pitää omat puolensa (Heiskanen, 2016, s. 29). Heiskanen (2016, s. 29) toteaa, että syvällisyys ilmenee erityisherkillä ihmisillä myös fyysisellä tasolla. Se tarkoittaa sitä, että herkän hermojärjestelmän myötä erityisherkkän tekemät vaikutelmat sekä havainnot painuvat syväälle niin mieleen kuin kehoon (Heiskanen, 2016, s. 29).

3.2 Pienryhmätoiminta

Kun puhutaan pienryhmätoiminnasta varhaiskasvatuksen kontekstissa ja siellä käytettävänä metodina, viitataan sillä tarkoituksenmukaiseen toimintaan, jolla lapsiryhmä järjestetään varhaiskasvatuksen arjessa (Rusanen, 2011, s. 233). Pienryhmätoiminta on pedagoginen vaihtoehto, joka yhdistyy yhteisöllisyyteen ja pohjautuu vuorovaikutuksen merkittävyyteen lapsen kehityksessä (Opas, 2013, s. 158). Heikka ja kollegat (2011, s. 55) kertovat, että nykypäivinä monissa päiväkodeissa on otettu käyttöön pienryhmätoiminta. Pienryhmäksi määritellään ryhmä, jossa on 5–8 lasta (Hohmann, Banet, Weikart, 1993, s. 69). Rusanen (2011, s. 233) toteaa, että pienryhmätoiminnan tarkoituksena on pitää lapsiryhmä samana päivästä toiseen. Hän painottaa kuitenkin sitä, että jokaisessa päiväkodissa on oma tapansa toteuttaa pienryhmätoimintaa. Joissain päiväkodeissa lapset kulkevat pienryhmissään koko päivän, kun taas toisissa pienryhmätoiminta ylettyy vain aamulla tapahtuviin toimintoihin (Rusanen, 2011, s. 233).

Wasik (2018, s. 515–517) määrittelee pienryhmiin jakautumisen kahteen erilaiseen kategoriaan. Kategoriat ovat satunnainen ryhmäjako sekä tietoinen ryhmäjako. Hän määrittelee satunnaisen ryhmäjaon tarkoittavan sitä, ettei ryhmiä ole jaettu etukäteen vaan jako tapahtuu esimerkiksi siten, kuka lapsista nostaa kätensä ensimmäisenä pystyyn. Tietoisesta ryhmäjaon hän määrittelee sellaiseksi, jonka työntekijä on tehnyt suunnitellusti sekä etukäteen. Tietoinen ryhmäjako voi perustua esimerkiksi lasten kykyjen tai päämäärien mukaan (Wasik, 2008, s. 515–517). Ryhmien tulee kuitenkin olla pedagogisesti tarkoituksenmukaisia (OPH, 2022 s. 13).

3.3 Varhaiskasvatus

Varhaiskasvatuslaki (2018/540, §1) rajaa, että varhaiskasvatukseen voi osallistua lapset, jotka eivät ole vielä oppivelvollisuusikäisiä. Poikkeuksena on kuitenkin sitä vanhemmat lapset, joiden erityisolosuhteet vaativat varhaiskasvatusta. Varhaiskasvatuksessa pyritään tukemaan lapsen oppimisen edellytyksiä, kehittämään elinikäistä oppimista sekä toteuttamaan koulutuksellista tasa-arvoa inklusiivisten periaatteiden mukaan (Opetushallitus 2022, [OPH]). Näihin periaatteisiin kuuluvat kaikki lapsia koskevat yhtäläiset oikeudet, tasa-arvoisuus, syrjimättömyys, yhdenvertaisuus, sosiaalinen osallisuus, yhteisöllisyys sekä moninaisuus.

Suomessa tapahtuvaa varhaiskasvatusta toteutetaan erilaisissa ympäristöissä. Näitä ympäristöjä ovat OPH:n (2022, s. 13) mukaan päiväkotitoiminta, perhepäivähoito sekä avoin varhaiskasvatustoiminta. Lisäksi se määrittää, että varhaiskasvatus on tärkeä osa lapsen kasvun ja oppimisen tiellä. Jokaiselle varhaiskasvatuksessa olevalle lapselle tehdään oma henkilökohtainen varhaiskasvatussuunnitelma (OPH, 2022 s. 2). Tämän suunnitelman pohjana toimii lapsen etu ja tarpeet. Suunnitelmaan kirjataan myös tavoitteita lapsen kasvun ja kehityksen suhteen. Tavoitteet, joita lapsen omaan suunnitelmaan kirjataan ovat suunta ryhmän toiminnan suunnittelussa ja toteuttamisessa sekä toimintakulttuurin ja oppimisympäristöjen kehittämisessä (OPH, 2022 s. 7). Varhaiskasvatuksessa varhaiskasvatuksen henkilöstön velvollisuus on tunnistaa lasten yksilölliset tuentarpeet ja tarvittaessa järjestää tukea, jota lapsi sillä hetkellä tarvitsee (Varhaiskasvatuslaki 2018/540, §3). Kun lasta tuetaan varhaiskasvatuksessa oikein ja hänen tarvitsemallaan tavalla, vaikuttaa se positiivisesti lapsen kehitykseen sekä oppimiseen. Tuen saaminen varhaiskasvatuksessa vaikuttaa lapsen elämänhallintaan sekä koulumenestykseen hänen tulevaisuudessaan (Karila, 2016, s. 13).

4 Pienryhmätoiminnan vaikutukset erityisellä lapselle varhaiskasvatuksessa

4.1 Hyödyt

Suuret ryhmäkoot aiheuttavat varhaiskasvatuksessa luonnollisesti suurempaa melutasoa. Melun katsotaan olevan yksi stressin aiheuttajista lapsilla varhaiskasvatuksessa (Keltikangas-Järvinen, 2012, s. 91). Myös Watamura kollegoineen (2003, s. 1015–1018) viittaavat tutkimuksessaan siihen, että suuret ryhmäkoot nostavat lasten stressitasoa etenkin 2–3 ikävuosina. Yksi keino madaltaa suurissa ryhmissä muodostuvaa melua sekä rauhoittaa tilanteita on pienryhmätoiminta (Saarsalmi, 2008, s. 64). Kuten jo aiemmin kävi ilmi, pienryhmätoiminnassa toimitaan noin 5–8 hengen ryhmissä, jolloin melutaso on luonnollisesti pienempi. Pienryhmätoiminnan avulla madallettu äänentaso on erityisellä lapsen näkökulmasta erityisen tärkeää, sillä herkkä lapsi voi kokea koettelemuksena ympäristön suuren melutason tai varhaiskasvatuksen henkilöstön korkean puheäänien aistiyliherkkyytensä takia (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 37). Liialliset ärsykkeet ovat erityisellä lapselle raskaita etenkin silloin, kun ärsykkeet kestävät pitkään ja ovat voimakkaita (Heiskanen, 2016, s. 31). Kanninen ja Sigfrids (2012, s. 37) toteavat vielä, että herkkä lapsi kokee tärkeäksi ympäristön, jossa ei ole liikaa melua ja virikkeitä.

Booth ja hänen tutkimus kollegansa (2015) ovat tehneet tutkimuksen, jossa on osoitettu, että negatiiviset lapsuuskokemukset vaikuttavat erityisellä lapseen voimakkaammin kuin lapseen, jolla ei ole erityisellä herkkyyttä. Negatiiviset vaikutukset näkyivät erityisellä herkkien tyytyväisyydessä omaan aikuisuuteensa. Louise ja Nordeng (2020, s. 7) toteavat usean erityisellä aikuisen kokevan, ettei heidän tunteikasta puoltansa ole nähty ja kohdattu lapsuudessaan. Heidän mukaansa erityisellä lapset ovat selvillä siitä, miten heidät nähdään ja kohdataan. He kertovat vielä, että erityisellä lapset kiinnittävät huomiota siihen, kuunteleeko aikuinen heitä aidosti ja saavatko he esimerkiksi katsekontaktin. Aron (2015, s. 17) toteaa, että herkillä lapsilla on paremmat mahdollisuudet hyötyä myös hyvästä kasvatuksesta ja opetuksesta verrattuna muihin. Hän lisää vielä, että erityisellä lapsen mahdollisten ongelmien ilmeneminen on helpompaa estää lapsuudessa, kuin alkaa korjaamaan niitä aikuisena. Keltikangas-Järvisen (2012, s. 160) mukaan herkkät lapset ovat haavoittuneemmassa tilassa sellaisessa ympäristössä, jossa tilanteita ei voida sovittaa heitä palvelevaksi eikä heidän erityistarpeitansa voida ottaa huomioon. Pienryhmätoiminnan avulla voidaan varmistaa paremmat mahdollisuudet lapsen yksilölliseen huomiointiin

varhaiskasvatuksen arjessa (Ahonen, 2015, s. 171; Heikka ym., 2017 s. 56; Raittila, 2013, s. 80). Koiviston (2007, s. 122–123) mukaan pienryhmätoiminnan avulla myös lasten ja aikuisten välinen vuorovaikutus vahvistuu. Myös Opas (2013, s. 259) toteaa, että pienryhmätoiminnan avulla varmistetaan, että varhaiskasvatuksen henkilöstö pystyy antamaan enemmän omaa aikaansa yksittäiselle lapselle sekä vastaamaan hänen tarpeisiinsa varhaiskasvatusarjen keskellä. Samuelsson, Williams ja Sheridan (2015, s. 3) avaavat vielä lapsen näkökulmaa suurista ryhmäkoista siten, että lapselle suuri ryhmäkoko aiheuttaa enemmän kilpailua varhaiskasvatuksen henkilöstön huomiosta. Tämä sen takia, että suuri ryhmäkoko vaikeuttaa varhaiskasvatuksen henkilöstön kapasiteettia jutella yksittäisen lapsen kanssa. Heikka ja kollegat (2017 s. 58) toteavat, että pienryhmätoiminta antaa realistisen ja käytännöllisen tavan havainnoida, suunnitella toimintaa ja arvioida lasta pedagogisesti. Pienryhmätoiminta edesauttaa erityisherkkää heille tärkeissä asioissa, eli yksilöllisessä huomioimisessa sekä kuulluksi, nähdyksi ja ymmärretyksi tulemisessa. Lisäksi pienryhmätoiminnan kautta saavutettu havainnoinnin, toiminnan suunnittelun ja arvioinnin helppous edesauttavat paremman kasvatuksen sekä oppimisen takaamisen erityisherkkälle lapselle. Myös varhaiskasvatussuunnitelman perusteet (OPH, 2022) velvoittaa huomioimaan jokaista lasta yksilöllisesti, sekä arvostamaan lapsia sellaisina kuin he ovat. Lisäksi sen mukaan jokaisella lapsella on oikeus tulla kuulluksi, huomioon otetuksi, nähdyksi ja ymmärretyksi. Järvinen kollegoineen (2019, s. 38) painottaa lapsen kehittyvän ja kasvavan omaan tahtiinsa niin psyykkisesti, fyysisesti kuin sosiaalisestikin, kun hän saa tuekseen tarvitsemansa aikuisen, joka kykenee näkemään lapsen kehitystason, persoonallisuuden sekä yksikölliset tarpeensa (Järvinen, Laine & Hellman-Suominen, 2019, s. 38).

Pienryhmätoiminnan avulla varhaiskasvatuksen henkilöstöllä on myös helpompi tulkita erityisherkan lapsen vireystilaa, sillä jo aiemminkin mainittu yksilöllinen havainnointi helpottuu. Ylivireystilan tunnistaminen on tärkeää, sillä näin ollen varhaiskasvatuksen henkilöstö kykenee suhtautumaan tilanteisiin lapselle sopivalla tavalla (Heiskanen, 2012, s. 179). Kuten aiemmin on mainittu, erityisherkillä lapsilla on taipumusta ylivirittyä herkemmin kuin lapsilla, joilla ei ole erityisherkkyyttä. Aron (2020, s. 310) painottaa, että kasvattajien tulee tarkkailla erityisherkan lapsen vireystilaa, sillä sopiva vireystila takaa myös paremman oppimiskyvyn. Heiskanen (2012, s. 179) kertoo, että jos varhaiskasvatuksen henkilöstö ei tunnista erityisherkan lapsen ylivireyttä ja siitä johtuvaa käytöstä, voidaan käytös tulkita ylivilkkaus- tai käytöshäiriöksi tai tottelemattomuudeksi. Aron (2020, s. 310) painottaa rauhallisen tilan sekä lepoajan tärkeyttä erityisherkkälle. Hän toteaa, että rauhallisen tilan sekä

lepoajan turvissa erityisherkkä lapsi kykenee käsittelemään päivän aikana kokemiaan asioita. Tästä voimme päätellä erityisherkkän lapsen hyötyvän pienryhmätoiminnasta, sillä pienryhmätoiminnan kautta ryhmät ovat rauhallisempia ja erityisherkkän lapsen on helpompi päästä omien ajatusten pariin käsittelemään päivän aikana tapahtuneita asioita ilman ylivirtittymistä.

Koivisto (2007, s. 122–123) on tutkimuksessaan havainnut sen, että lapsen itsetunnon kehityksen kannalta parhaita ympäristöjä ovat olleet pienryhmätoiminnalla toteutetut hetket. Se, että varhaiskasvatuksen henkilöstö voi olla aidosti ja välittömästi läsnä arjessa, tukee lapsen itsetuntoa myönteisesti (Riihonen & Tuukkanen, 2013, s. 65). Hyvä itsetunto on Heiskanen (2016, s. 77) mukaan sitä, että ihminen hyväksyy itsensä ja muut. Hän lisää myös sen, että hyvä itsetunto ilmenee uskolla omiin mahdollisuuksiin selvitä vaihtelevissa tilanteissa. Hän nostaa esiin, että lapsen perusta hyvälle itsetunnon kehitykselle muodostuu siitä, kuinka hänen lähimmät hoivaajansa sekä ihmiset hänet kohtaavat ja kuinka lasta kohdellaan. Eli jatkuva lapsen arvostelu, torjuva kohtelu sekä vähäinen huomiointi heikentää lapsen kehittyvää itsetuntoa huonommaksi (Heiskanen, 2016, s. 77). Aron (2020, s. 132) kertoo, että itsetunnon tukeminen on erityisen tärkeää erityisherkkän lapsen kohdalla, sillä heillä on usein huonompi itsetunto kuin muilla. Hän kertoo, että huonompi itsetunto johtuu siitä, että erityisherkkä lapsi on todella itsekkriittinen. Aron (2020, s. 132) tarkentaa vielä erityisherkkien lasten reagoivan myös liialliseen arvosteluun ja tämä johtaa siihen, että erityisherkkät lapset päätyvät olettamaan olevansa yleensä väärässä erilaisissa tilanteissa. Lisäksi hyötyjä on siinä, että pienessä ryhmässä lapsen on helpompaa sekä turvallisempaa säädellä omaa käyttäytymistään, oppia mitä seuraa omasta käyttäytymisestä sekä sen vaikutuksista muihin (Mikkola & Nivalainen, 2009 s. 31). Tästä voimme päätellä sen, että kun lapsella on turvallisempi ympäristö ja helpompi kontrolloida omaa käytöstään, ei häntä tarvitse niin usein huomauttaa käyttäytymisestään. Tällöin erityisherkkä lapsi ei koe kuormitusta ja häpeän tunnetta suuresta määrästä huomautteluja. Häpeän tunne vaikuttaa erityisherkkän lapsen itsetunnon huononemista, koska kuten aiemmin on mainittu erityisherkkä lapsi reagoi arvosteluun voimakkaasti.

4.2 Kritiikki

Yksi kritiikin kohde liittyy pienryhmätoiminnan vakiinnuttamiseen. Pienryhmiä ei Vehkalahden (2007, s. 28) mukaan kannattaisi vakiinnuttaa varhaiskasvatuksessa. Hänen mukaansa pienryhmissä, jotka ovat toimineet pitkään yhdessä, syntyy helposti yhteentörmäyksiä. Tällaiset yhteentörmäykset ovat luonnollisesti erityisherkillä lapselle mieleenpainuvia asioita, sillä he ovat hyvin itsekriittisiä ja haluavat vältellä epäonnistumisia ja epämieluisaa huomiota muiden silmissä (Aron, 2020, s. 132–134).

Yhteentörmäysten lisäksi pysyvät pienryhmät eriarvoistavat Kallialan (2012, s. 161) mukaan lapsia. Hän kertoo, että tilanne on epäarvoinen, sillä toisilla lapsilla on käytössään korkeasti koulutettu varhaiskasvatuksen opettaja, kun toisilla taas vähemmän koulutettu varhaiskasvatuksen lastenhoitaja. Tämä tarkoittaa siis sitä, että erityisherkillä lapsen sattuessa pienryhmään, jossa ei ole korkeakoulutettua henkilöä, jää hän paitsi laadukkaasta pedagogisesta toiminnasta, jonka ammattihenkilö toteuttaa. Vaikka tämä kritiikki koskeekin jokaista lasta varhaiskasvatuksessa, erityisherkillä lapsilla on kuitenkin paremmat mahdollisuudet hyötyä hyvästä kasvatuksesta sekä opetuksesta, kuten tutkielmassani on käynyt ilmi. Kalliala (2012, s. 160) kuitenkin toteaa, että ongelman voisi välttää siten, että aikuinen vaihtaisi ryhmiä ja lapset pysyisivät kiinteissä ryhmissään.

Kalliala (2012, s. 166) painottaa teoksessaan sitä, että varhaiskasvatuksessa suuria ryhmiä voidaan käyttää tekosyynä sille, miksi laadukasta varhaiskasvatusta ei voida toteuttaa. Tämän tekosyyn mukaan varhaiskasvatus olisi laadukasta ja kasvattajat olisivat innostuneita ja osaavia, jos ryhmäkoot saataisiin pienemmiksi. Kalliala (2012, s. 166) haluaa muistuttaa, että pienet ryhmäkoot varhaiskasvatuksessa eivät automaattisesti tee kaikista varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluvista motivoituneita sekä osaavia työhön. Karila (1997, s. 57) esittää väitöskirjassaan, että olennaisempaa toimivan varhaiskasvatuksen kannalta on varhaiskasvatushenkilöstön käsitykset kasvatuksesta sekä niihin kietoutuvat toiminta käytänteet kuin itse lapsiryhmän koko. Tästä voidaan päätellä, että lapsiryhmien jakaminen pienryhmiin ei välttämättä automaattisesti tarkoita positiivisia vaikutuksia erityisherkkiin lapsiin ja heidän kohtaamiseensa, jota he havainnoivat tarkasti.

Lindon (2006, s. 33) on sitä mieltä, että jokaisen varhaiskasvatuksen henkilöstöön kuuluvan tulisi olla tekemisissä jokaisen ryhmän lapsen kanssa. Hänen mielestään niin lasten kuin aikuisten tulisi voida tutustua ryhmän jokaiseen työntekijään. Varhaiskasvatuksessa toteutetun

pienryhmätoiminnan perusta on se, että vain yksi varhaiskasvatuksen henkilöstön jäsen on aina yhden pienryhmän kanssa. Varhaiskasvatusarjessa on kuitenkin hyvin normaalia se, ettei lapsen oma pienryhmän aikuinen ole töissä, kun lapsi saapuu tai häntä haetaan varhaiskasvatuksesta (Mikkola & Nivalainen, 2009, s. 34). Lapsen tulee oppia hyväksymään arjessa tapahtuvat muutokset, sillä jokaista muutosta on lähes mahdotonta arvata ennalta (Ahonen, 2017, 171). Louise ja Nordeng (2020, s. 173) kertovat, erityisherkkien lasten pitävän tärkeänä sitä, etteivät he joutuisi kohtaamaan liian monta eri aikuista samaan aikaan. He lisäävät vielä, että olisikin erityisherkkien lapsen kannalta tärkeää, että se aikuinen, joka on lapsen mukana koko päivän ottaisi hänet vastaan aamuisin. Tämä ei kuitenkaan ole mahdollista varhaiskasvatuksessa, sillä hoitajien työvuorot vaihtuvat säännöllisesti. Erityisherkkät lapset pitävät siitä, kun asiat ovat ennakoitavissa (Louise & Nordeng, 2020, s. 11). Aron (2020, s. 215) muistuttaa, että erityisherkkien tarvetta pysähtyä uusissa tilanteissa, kuten esimerkiksi siinä, ettei tuttu aikuinen olekaan vastassa ei ole kyse pelosta. Kyse on siitä, että erityisherkkä lapsi kokee tarpeeseen tutkailla tilannetta ja vieraita ihmisiä ensin (Aron, 2020, s. 215). On siis tärkeää antaa erityisherkkälle lapselle aikaa, jos hän joutuu ennalta arvaamattomaan tilanteeseen. Monet erityisherkkät lapset näyttävät huonosti sopeutujilta, mutta oikeasti usein liiallisten ärsykkeiden määrä samanaikaisesti uuvuttavat lapsen (Aron, 2020, s.47). Tästä voimme päätellä siis sen, ettei pienryhmätoiminnan avulla voida kuitenkaan taata erityisherkkälle lapselle sitä, ettei arjessa tapahtuisi muutoksia tai ettei erityisherkkä lapsi joutuisi kohtaamaan itselleen tuntemattomampia aikuisia päivän aikana. Erityisherkkien lapsen tulisi oppia kohtaamaan arjessa tapahtuvat muutokset, joita väistämättä tapahtuu.

Pienryhmätoiminta ei opeta erityisherkkää lasta toimimaan suurissa ryhmissä, mikä olisi Aronin (2015, s. 264–265) mukaan tärkeää sen takia, että erityisherkkien lapsen on opittava olemaan isoissakin ryhmissä. Hänen mukaansa isoissa ryhmissä oleminen on valmius, joka on realiteetti niin varhaiskasvatuksessa kuin koulumaailmassa. Erityisherkkää lasta ei kuitenkaan tulisi altistaa liian monelle uudelle asialle samanaikaisesti (Aron, 2015, s. 265). Satri (2019, s. 165–167) on sitä mieltä, että erityisherkkyyden takia lapsen ei pitäisi saada ylimääräisiä oikeuksia. Hän kehottaa kiinnittämään huomiota ennemmin lapsen tapaan toimia ja mukauttaa varhaiskasvatuksen toimintaa sen mukaan. Jatkuva pienryhmätoiminta ei siis opeta erityisherkkille lapsille tarvittavia taitoja toimia isoissa ryhmissä.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön toteuttaman pienryhmätoiminnan aikana tauoilta pääseminen luonnollisesti vaikeutuu, sillä yksi varhaiskasvatuksen henkilöstön jäsen on vastuussa koko pienryhmästä eikä pienryhmää voi jättää yksin. Taukojen tärkeys korostuu Nivalan ja Mikkolan

(2009, s. 33) mukaan varhaiskasvatuksen arjessa. Heidän mukaansa aikuisten empatian säilyminen lapsia kohtaan kärsii, jos varhaiskasvatuksen henkilöstö ei saa pitää taukojaan tai olla vuorovaikutuksessa toisten aikuisten kanssa. Taukojen puuttumisella on siis yhteys erityisherkkien lasten varhaiskasvatusarkeen, sillä erityisherkkät lapset aistivat piilossa olevia tunnelmia. He huomaavat myös tunteet, jota ei edes ilmaista (Louise & Nordeng, 2020, s. 11). He aistivat myös varhaiskasvatuksen henkilöstön jaksamattomuuden (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 37). Lisäksi Louise ja Nordeng (2020, s. 7) mainitsevat, että erityisherkkät lapset ovat tietoisia siitä, kuinka heidät otetaan vastaan. He havainnoivat sitä, kuunteleeko aikuinen heitä oikeasti, antaako aikuinen katsekontaktin sekä sitä, mitä aikuisen katse mahdollisesti tarkoittaa.

5 Johtopäätökset ja pohdinta

5.2 Johtopäätökset

Tutkielmastani löytyy sekä hyötyjä että kritiikkiä pienryhmätoiminnan vaikutuksista erityisherikälle lapselle varhaiskasvatuksessa. Sekä hyödyistä että kritiikistä on tunnistettavissa erilaisia yhteyksiä erityisherikän lapsen varhaiskasvatusarkeen. Osa pienryhmätoiminnan vaikutuksista pätee muihinkin kuin erityisherikkiin lapsiin varhaiskasvatuksessa, mutta selkeitä yhteyksiä perusteluineen juuri pienryhmätoiminnan vaikutuksista erityisherikkiin lapsiin löytyi useita.

Hyötyjä pienryhmätoiminnasta erityisherikille ovat tutkielmani mukaan ylimääräisten meluhaittojen vähäisyys, parempi lapsituntemus kasvattajilla, struktuurin säilyttämisen helppous sekä se, että kasvattajan on helppo vastata lapsen tarpeisiin nopeasti. Myös Koivunen (2009, s. 97) on päässyt samoihin tuloksiin omassa teoksessaan, jossa käsitellään pienryhmätoiminnan vaikutuksia lapsiin. Lisäksi tutkielmassani nousi esiin lapsen yksilöllisen huomioimisen paraneminen, nähdäksi ja kuulluksi tuleminen, paremman kasvatuksen sekä oppimisen takaaminen sekä erityisherikän lapsen itsetunnon tukeminen.

Tutkielmassani käy ilmi lasten ja aikuisten keskinäisen vuorovaikutuksen sekä yksilöllisen huomioimisen paraneminen pienryhmätoiminnan kautta. Erityisherikille lapsille keskinäinen hyvä vuorovaikutus aikuisten kanssa on hyödyllistä, koska hyvän vuorovaikutuksen sekä lapsituntemuksen avulla varhaiskasvatuksen henkilöstö oppii tulkitsemaan erityisherikän lapsen tarpeita. Myös yksilöllinen huomiointi on erityisherikän lapsen näkökulmasta tärkeää, sillä hän vaistoa, kuinka hänet arjessa kohdataan ja kuunnellaanko häntä oikeasti. Useat erityisherikät aikuiset ovat tunteneet, ettei heidän tunteikasta puoltansa ole nähty tai kuultu lapsuudessa. Yksilöllisen huomioinnin sekä paremman vuorovaikutuksen saaminen pienryhmätoiminnan avulla auttaa varhaiskasvatuksen henkilöstöä kohtaamaan lapset omina persooninaan ja näin ollen pienryhmätoiminta vähentää ajatusta siitä, ettei erityisherikkiä lapsia kohdattaisi sellaisina kuin he ovat. Tukemalla erityisherikkiä lapsia pienryhmätoiminnan avulla, myös hänen negatiiviset kokemuksensa varhaiskasvatuksessa vähenevät, kun hänet nähdään ja kohdataan omana itsenään. Näin ollen he ovat aikuisena tyytyväisempiä. Tärkeintä erityisherikälle lapselle on se, että hän pääsee totuttelemaan pienin askelin uusiin ja hankaliin tilanteisiin (Aron, 2015, s. 264–265). Siksi pienryhmätoiminnan avulla saavutettu lapsen yksilöllinen huomiointi ja

hyvä vuorovaikutus varmistaa, että erityisherkillä lapsella on tukenaan aikuinen uusissa ja jännittävässä tilanteissa.

Melu, tilanteiden levottomuus ja monet sosiaaliset kontaktit kasvattavat lapsen stressitasoa ja se voi vaikuttaa vielä aikuisiässäkin (Kanninen & Sigfrids, 2012, s. 58). Erityisherkillä lapselle on tärkeää rauhallinen ja ärsyketulvaltaan vähäinen ympäristö. Pienryhmätoiminta mahdollistaa erityisherkillä lapsille rauhallisempaa ja melutasoltaan vähäisempää ympäristöä. Näin ollen pienryhmätoiminta vähentää niin erityisherkan lapsen ylivirittymistä liiallisista aistiärsykeistä kuin sosiaalisten tilanteiden määrää.

Kritiikkinä tutkielmassani nousi esiin vakiintuneiden pienryhmien sisällä tulevat yhteentörmäykset, eriarvoisuus, varhaiskasvatushenkilöstön motivoituneisuus, tutustuminen kaikkiin ryhmän lapsiin vaikeutuu, tottuminen suuriin ryhmiin hankaloituu, varhaiskasvatuksen henkilöstön vaikeudet päästä tauolle ja sen vaikutukset heidän työskentelyynsä. Kritiikkinä nousi esiin myös se, ettei pienryhmätoiminnalla välttämättä taata hyvää ja huomioivaa varhaiskasvatusta erityisherkillä lapsille.

Varhaiskasvatuksen henkilöstön asenteisiin ja ajattelutapoihin tulee selkeästi panostaa varhaiskasvatuksessa, eikä voida olettaa pienryhmätoiminnan ratkaisevan kaikkia ongelmia. Hyvän ja toimivan ympäristön erityisherkillä lapselle tunnistaa siitä, kun lapsi on rauhallinen sekä tasapainoinen (Louise & Nordeng, 2020, s. 11). Ahonen (2015, s. 171) viittaa myös omassa tutkimuksessaan siihen, että pienryhmätoiminnan kritiikki katsottiin painottuvan selkeästi varhaiskasvatuksen henkilöstön motivaatioon sekä suhtautumiseen työntekoon, eikä suoraan itse pienryhmätoimintaan. Koivunen (2009 s. 97) pohtii sitä, että johtuuko kritiikin vähäisyys tutkimusten puutteesta ja siitä, että hyötyjä katsotaan olevan enemmän kuin kritiikkiä.

Pienryhmätoiminnan seurauksena myös varhaiskasvatuksen henkilöstön tauoille pääseminen vaikeutuu. Taukojen puuttumisen seurauksena varhaiskasvatuksen henkilöstön empatia lapsia kohtaan kärsii. Kuten aiemmin on mainittu, erityisherkillä lapset aistivat ja kiinnittävät huomiota ympärillä oleviin asioihin, jopa piilossa oleviin tunnelmiin. Erityisherkillä lapset aistivat siis empatian vähenemisen ja alkavat tarkkailla kuinka heidät arjessa kohdataan. Tämä ylikuormittaa erityisherkan lapsen aisteja. Näin ollen voimme katsoa pienryhmätoiminnan heikentävän erityisherkan lapsen viihtyvyyttä varhaiskasvatuksessa kuin edesauttavan sitä.

Mielestäni Erityisherkkästä lapsesta ei tarvitse olla perinpohjaista määritelmää hänen piirteillensä, vaan tärkeimmäksi asiaksi nousee erityisherkan lapsen tukeminen ja

ymmärtäminen juuri sellaisena kuin hän on. Kuten Kanninen ja Sigfrids (2012, s. 36) painottaa, että on olennaista muistaa, ettei lapsen temperamentti muutu, vaan se, miten me kasvattajat opimme toimimaan erilaisten temperamenttipiirteiden kanssa. Tästä voimme päätellä sen, ettei pienryhmätoiminta muuta erityisherkkää lasta ja hänen tarpeitaan vaan me opimme tunnistamaan ja antamaan lapselle hänen tarvitsemansa tuen. Mikkola ja Nevalainen (2009, s. 31) kertovat, että olennaista on suunnitella varhaiskasvatuksen tilanteet lapsille sopivaksi ja heidän etunsa huomioiden. On myös tärkeää ottaa huomioon se, mitä lapsi kokee. Onko arki liian kiireistä tai ryhmät liian suuria? (Mikkola & Nevalainen, 2009, s. 31). Aron (2020, s. 55) huomauttaa, että jos yritetään muuttaa tai poistaa lapselta jotakin piirrettä, johtaa se yleensä uusiin ongelmiin. Hän painottaa, että parempi vaihtoehto on opettaa lasta selviytymään ja sopeutumaan ympärillä olevaan maailmaan. Sen takia tutkielmassani nousseet hyödyt pienryhmätoiminnasta ovat tärkeänä tukena, kun erityisherkkä lapsi sopeutuu kodin ulkopuolella tapahtuvaan elämään. Myös Aron (2020, s. 277) on tuonut ilmi, että varhaiskasvatus on yksi hyvä tapa auttaa erityisherkkiä lapsia valmistautumaan kodin ulkopuolella tapahtuvaan toimintaan. Erityisherkkien lasten kohdalla tämänkaltaista toimintaa luonnehditaan viisaaksi ohjaamiseksi (Aron, 2015, s. 131). Satri (2014, s. 112) kertoo viisaan ohjauksen tarkoittavan sitä, että erityisherkälle lapselle asetetaan rajoja viisaasti sekä sitä, että kasvatus olisi keskustelulle perustuvaa.

Aronin (2015, s. 131) mukaan tärkeitä asioita, joita erityisherkkän lapsen kasvatuksessa tulee ottaa huomioon, on erityisherkkän lapsen itsetunnon tukeminen, häpeän tunteen tuottamisen välttäminen, viisas ohjaus sekä lapsen herkkyydestä puhuminen. Tutkielmani perusteella pienryhmätoiminta edesauttaa näistä neljästä kasvatusnuorasta erityisesti itsetunnon tukemista, häpeän välttämistä sekä viisasta ohjaamista.

5.2 Pohdinta

Kuten aiemmin mainitsin, tutkielmani aihe on itselleni tärkeä. Kiinnostukseni erityisherkkyyttä kohtaan sekä sen vaikutuksista ihmisen elämään on ollut tämän tutkielman kannalta sekä positiivinen että negatiivinen asia. Kiinnostus aiheita kohtaan on antanut motivaatiota käydä läpi runsaasti erilaisia lähteitä sekä se on antanut voimaa itse kirjoitusprosessiin. Haittana koen sen, että ennakoasenteeni sekä omat kokemukset olisivat voineet ohjata tutkielman tekoa sekä sen mahdollisia tuloksia. Panostin kuitenkin siihen, että tein tutkielmani puolueettomasti sekä pyrin löytämään paljon erilaisia lähteitä, jotta tutkielmani olisi mahdollisimman luotettava. Kun

olen tiedostanut edellä mainitut asiat, olen kiinnittänyt erityistä huomiota siihen, ettei ennakoasenteeni ole vaikuttanut tutkielman tuloksiin. Etenin tutkielmani tekemisessä tutkimuskysymyksen muodostamisesta aineiston valintaan ja sen jälkeen kuvailun rakentamiseen. Lopuksi tarkastelin tehtyjä tuloksia. Kangasniemen ja hänen kollegansa (2013, s. 296) kertovat kuvailevan kirjallisuus katsauksen etenevän edellä mainittujen vaiheiden kautta.

Tutkielmaani voisi lähteä laajentamaan myös pro-gradu tutkielmaksi. Pro-gradu tutkielman voisi tehdä siitä, kuinka tunnettu käsite erityisherkkyyks on varhaiskasvatuksessa ja kuinka se vaikuttaa varhaiskasvatuksen arkeen. Toinen mahdollinen vaihtoehto olisi se, että keskittyisin selvittämään pienryhmätoiminnan mahdollisia haasteita ja haittoja. Kuten tätä tutkielmaa tehdessä kävi ilmi, tällaista tietoa on varsin vähäisesti ja sen takia se voisi olla hyvä pro- gradu aihe. Kandidaatin tutkielman aihetta on suositeltu jatkamaan pro-gradu tutkielmaksi, sillä silloin on helpompi syventää ja laajentaa jo tutuksi tullutta aihetta (Määttä, 2014, s. 11).

Lähteet

- Acevedo, B. P., Aron, E. N., Aron, A., Sangster, M. D., Collins, N., & Brown, L. L. (2014). *The highly sensitive brain: an fMRI study of sensory processing sensitivity and response to others' emotions. Brain and Behavior, 4(4), 580.* Haettu 22.1.2022 osoitteesta: <https://doi.org/10.1002/BRB3.242>
- Ahonen, L. (2017). *Haastavat kasvatustilanteet: lämpimän vuorovaikutuksen käsikirja.* Jyväskylä: PS-kustannus.
- Ahonen, L. (2015). *Varhaiskasvattajan toiminta päiväkodin haastavissa kasvatustilanteissa.* Tampere University Press.
- Aron, E. N. & Tielinen, K. (2020). *Erityisherkkä lapsi.* Nemo.
- Aron, E. N. & Tielinen, K. (2015). *Erityisherkkä lapsi.* Nemo.
- Booth, C., Standage, H., & Fox, E. (2015). *Sensory-processing sensitivity moderates the association between childhood experiences and adult life satisfaction. Personality and Individual Differences, 87, 24–29.* Haettu 1.2.2022 osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/J.PAID.2015.07.020>
- Boterberg, S., & Warreyn, P. (2016). *Making sense of it all: The impact of sensory processing sensitivity on daily functioning of children. Personality and Individual Differences, 92, 80–86.* Haettu 1.2.2022 osoitteesta: <https://doi.org/10.1016/J.PAID.2015.12.022>
- Eskola, J. & Suoranta, J. (1998). *Johdatus laadulliseen tutkimukseen.* Vastapaino.
- Gerstenberg, F. X. R. (2012). Sensory-processing sensitivity predicts performance on a visual search task followed by an increase in perceived stress. *Personality and Individual Differences, 53(4), 496–500.* Haettu 25.1.2022 osoitteesta: https://www.sciencedirect.com/science/article/abs/pii/S0191886912001845?casa_token=urakcgi1aBgAAAAA:u6yoBiv8WOyW9xp_Xf15kpX0VU9WZV-ShCCXPF8eQI-kCxJYokz0dtjTQW6Q4xSR5puN7xNg#s0025
- Heikka, J., Hujala, E., Turja, L., Fonsen, E. (2017) *Havainnointi ja arviointi varhaispedagogiikassa.* Teoksessa Hujala, E.,t Turja, R. (toim.), Varhaiskasvatuksen käsikirja. PS-kustannus.

- Heiskanen, H. (2016). *Herkkyuden voima: Opas omannäköiseen elämään*. Origenova.
- Herajärvi, N. (2019) Luentotalenne, *Mikä ihmeen etiikka* 12.9.2019. Oulun yliopisto
- Hirsjärvi, S., Remes, P & Sajavaara, P. (2010). Tutki ja kirjoita. Hämeenlinna: Tammi.
- Hohmann, M., Banet, B. & Weikart, D. P. (1993). *Leikin, tutkin, opin: Toiminnan iloa esiopetukseen*. Kirjayhtymä.
- Jagiellowicz, J., Xu, X., Aron, A., Aron, E., Cao, G., Feng, T., & Weng, X. (2011). The trait of sensory processing sensitivity and neural responses to changes in visual scenes. *Social Cognitive and Affective Neuroscience*, 6(1), 38–47. Haettu 1.2.2022 osoitteesta: <https://doi.org/10.1093/SCAN/NSQ001>
- Kangasniemi, M., Pietilä, A-M., Utriainen, K., Jääskeläinen, P., Ahonen, S-M. & Liikanen, E. (2013). *Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon*. Hoitotiede 2013.
- Kalliala, M. (2012). *Lapsuus hoidossa? Aikuisten päätökset ja lasten kokemukset päivähoidossa*. Gaudeamus Helsinki University Press.
- Kanninen, K. & Sigfrids, A. (2012). *Tunne minut! Turva ja tunteet lapsen silmin*. PS-kustannus.
- Karila, K. (1997). *Lastentarhanopettajan kehittyvä asiantuntijuus: Lapsirakkaasta opiskelijasta kasvatuksen asiantuntijaksi*. Edita
- Karila, K. (2016). *Vaikuttava varhaiskasvatus - Varhaiskasvatuksen tilannekatsaus*. Opetushallitus. Haettu 21.3.2022 osoitteesta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/vaikuttava_varhaiskasvatus.pdf
- Keltikangas-Järvinen, L. (2012). *Pienen lapsen sosiaalisuus*. WSOY.
- Koivisto, P. (2007). *"Yksilöllistä huomiota arkisissa tilanteissa": Päiväkodin toimintakulttuurin kehittäminen lasten itsetuntoa vahvistavaksi*. Jyväskylän yliopisto.
- Koivunen, P-L. (2009). *Hyvä päivähoito. Työkaluja sujuvaan arkeen*. PS-kustannus.
- Lindon, J. (2006). *Helping babies and toddlers learn: A guide to good practice with under-threes* (2painos.). National Children's Bureau.

- Louise, M. & Nordeng, E. (2020). *Herkäksi syntynyt lapsi: Erityisherkkä lapsi vastasyntyneestä teini-ikään*. Otava
- Manninen, S. (2014). *Outolintu, erilainen: Tutkimusraportti yliherkstä väri-ihmisestä muotojen yhteiskunnassa*. Ajatushattu.
- Mikkola, P. & Nivalainen, K. (2009). *Lapselle hyvä päivä tänään: Näkökulmia 2010-luvun varhaiskasvatukseen*. Pedatieto.
- Määttä, K. (2014). *Kandidaatintutkielma – Mikä se on ja miten se voidaan tehdä?* Lapin Yliopisto. Haettu 4.3.2022 osoitteesta: <https://www.ulapland.fi/loader.aspx?id=ea68052b-9665-4f79-a3ad-a23d19e35af7>
- Opas, M. (2013). *Yhteisöllinen kasvattajatiimi*. Teoksessa Marjanen, P., Marttila, M. & Varsa, M. (toim.) *Pienten piirissä – yhteisöllisyyden merkitys lasten hyvinvoinnille*. PS-kustannus.
- Opetushallitus, (2022), *Varhaiskasvatussuunnitelman perusteet*. Haettu 19.6.2022 osoitteesta: https://www.oph.fi/sites/default/files/documents/varhaiskasvatussuunnitelman_perusteet.pdf
- Pluess, M., Assary, E., Lionetti, F., Lester, K. J., Krapohl, E., Aron, E. N., & Aron, A. (2018). Environmental sensitivity in children: Development of the Highly Sensitive Child Scale and identification of sensitivity groups. *Developmental psychology*. Haettu 2.3.2022 osoitteesta: <https://pubmed.ncbi.nlm.nih.gov/28933890/>
- Raittila, R. (2013). *Pienryhmätoiminta ja leikkialueet - Varhaiskasvatuksen pedagoginen toimintaympäristö rakentuu arkisissa käytännöissä*. Teoksessa K. Karila & L. Lipponen (toim.) *Varhaiskasvatuksen pedagogiikka*. Vastapaino.
- Riihonen, R. & Tuukkanen, K. (2013). *Selviytymistä vai varhaiskasvatusta – Mitä on resurssipula päiväkodissa?* Teoksessa, M. Oulasmaa & R. Riihonen (toim.), *Ammattikasvattajan kielletyt tunteet*. VL-Markkinointi Oy.
- Rusanen, E. (2011). *Hoiva, kiintymys ja lapsen kehitys*. Finn Lectura.
- Saarsalmi, O. (2008). *Päivähoidon turvallisuus suunnittelu*. Sosiaali ja terveysministeriö ja stakes. Haettu 10.11.2022 osoitteesta:

<https://julkaisut.valtioneuvosto.fi/bitstream/handle/10024/71936/URN:NBN:fi-fe201504226169.pdf?sequence=1>

Salminen, A. (2011). *Mikä kirjallisuuskatsaus?, Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Vaasan yliopisto. Haettu 1.2.2022 osoitteesta: https://osuva.uwasa.fi/bitstream/handle/10024/7961/isbn_978-952-476-349-3.pdf?sequence=1&isAllowed=ym

Samuelsson, I., Williams, P., & Sheridan, S. (2015). Stora barngrupper i förskolan relaterat till läroplanens intentioner. Nordisk Barnehageforskning. Haettu 3.3.2022 osoitteesta: <https://nordiskbarnehageforskning.no/index.php/nbf/article/view/108/109>

Satri, J. (2019). *Herkkyys voimavaraksi: Tietoa erityisherille ja heitä kohtaaville*. Viisas elämä.

Satri, J. (2014). *Sisäinen lepatus: herkün ihmisen tietokirja*. Basam Books.

Siren-Tiusanen, H. (2001). *Alle kolmivuotiaiden kehitys ja suotuisat varhaiskasvatuskäytännöt*. Teoksessa Helenius, A., Hännikäinen, M., Karila, K., Munter, H., Mäntynen, P., Siren-Tiusanen, H., Tiusanen, E. (toim.) *Pienet päivähoidossa: Alle kolmivuotiaiden lasten varhaiskasvatuksen perusteita*. WSOY.

Valli, R. & Aarnos, E. (2018). *Ikkunoita tutkimusmetodeihin: 1, Metodien valinta ja aineistonkeruu: virikkeitä aloittelevalle tutkijalle*. PS-kustannus.

Varhaiskasvatuslaki 540/2018. Haettu 27.1.2022 osoitteesta: <https://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2018/20180540>

Vehkalahti, R. (2007). *Kehu lapsi päivässä: 20 käskyä lapsen itsetunnon tukemiseen*. Lasten keskus.

Wasik, B. (2008). *When Fewer Is More: Small Groups in Early Childhood Classrooms*. Early Childhood Education. Haettu 22.2.2022 osoitteesta: https://www.researchgate.net/publication/226170009_When_Fewer_Is_More_Small_Groups_in_Early_Childhood_Classrooms

Watamura, S., Donzella B., Alwin J. & Gunnar M. R. (2003). *Morning-to-Afternoon Increases to Cortisol Concentrations for Infants and Toddlers at Child Care: Age Differences and Behavioral Correlates*. Child Development. Haettu 12.4.2022

osoitteesta:[https://www.academia.edu/13109108/Morning to Afternoon Increases in Cortisol Concentrations for Infants and Toddlers at Child Care Age Differences and Behavioral Correlates](https://www.academia.edu/13109108/Morning_to_Afternoon_Increases_in_Cortisol_Concentrations_for_Infants_and_Toddlers_at_Child_Care_Age_Differences_and_Behavioral_Correlates)

Williams, P., Sheridan, S., Harju-Luukkainen, H. & Pramling--Samuelsson, I. (2015). *Does group size matter in preschoolteacher's work? The skills teacheremphasise for children in preschool groups of different size*. Haettu 2.2.2022 osoitteesta: <https://jecer.org/wp-content/uploads/2015/10/Williams-Sheridan-Harju-Luukkainen-Pramling-Samuelsson-issue4-2.pdf>